

3.1 Význam diskuse třídy pro rozvoj žáka

V publikaci uvolněných úloh z TIMSS 2015 lze najít nejen úlohy s možností výběru odpovědi, ale i úlohy, kdy žáci sami museli odpověď zformulovat. Z výsledku šetření je patrné, že právě tento druhý typ úloh byl pro žáky problematický. Žáci měli obtíže zformulovat své odpovědi, a to dokonce i u úloh, jejichž řešení znali.

Problémy s formulováním odpovědí se objevují i u testování starších žáků, které realizuje např. PISA. U starších žáků se navíc ještě silněji projevuje nechuť alespoň se pokusit odpověď napsat. A tak mnozí, aniž by se seznámili s danou testovou úlohou, v případě otevřené odpovědi tuto úlohu rovnou přeskakují.

Vybírat odpověď z nabízených možností je už z principu pro žáka mnohem jednodušší. I když si s odpovědí nebude příliš jist, může ji odhadnout podle nabízených možností nebo ji alespoň tipnout. V případě otevřených odpovědí se žák nemá tzv. čeho chytnout, vyřešení úlohy je čistě na něm. Následné nalezení řešení však představuje jen první krok k úspěšnému splnění úkolu. Mnohem náročnější je totiž pro žáky své řešení zformulovat a zapsat.

Napsat stručně a srozumitelně svou odpověď znamená pro žáky nejvyšší stupeň při sdílení myšlenek, na který už spousta z nich nedosáhne. Mnohdy jsou někteří žáci schopni své odpovědi vyjádřit alespoň ústně, ale pokud je mají zapsat, je to pro ně už příliš náročné, a tak se psaní raději vyhýbají. Tuto skutečnost osobně považují za pádný důvod k zamyšlení nad prioritami, co vlastně chceme, aby si žáci ze školy odnášeli. Budou jim stačit nabyté znalosti, když nebudou schopni své myšlenky vyjádřit, a už vůbec ne argumentovat?

Navíc již Vygotsky (1971) poukazoval na úzké propojení myšlení a řeči. Budou tedy žáci moci rozvíjet své znalosti, dovednosti a schopnosti bez toho, aby dostatečně rozvíjeli svou řeč? O významu možnosti mluvit pro efektivní učení mluví i např. Šedová (2019), jejíž nedávno publikovaný výzkum jasně dokládá, že žáci, kteří mají v hodině příležitost mluvit, se toho také mnohem více naučí. **Možnost mluvit by tedy měla být důležitým předpokladem kvalitní školy.**

3.1.1 Příležitost mluvit ve vyučování

Při seznamování žáků s novým učivem má učitel více možností, jak jej žákům zprostředkuje, což odpovídá i jeho edukačnímu stylu. Nové pojmy může žákům vysvětlit a žáci se je posléze naučí. Formou výkladu se tak žáci seznamují nejen s novými myšlenkami, ale i příslušnými pojmy a způsobem jejich formulování.

Jinou možnou cestou je, že žáci objevují nový vztah, objekt nebo nový postup sami na základě postupného rozvíjení svých dosavadních zkušeností a prostřednictvím úloh a problémových situací, které jim učitel nabízí. Tento způsob se vyznačuje vyšší aktivitou žáka při výuce a možností kvalitnějšího rozvoje svých dovedností. Také poznání žáka bývá daleko hlubší a trvalejší, protože je založeno na řadě osobních zkušeností, které si žák osvojoval svou prací a postupně je zobecňoval. Vyjadřování nových myšlenek a objevů však bývá v tomto případě u žáků zprvu velmi nepřesné, nebo dokonce chybné. Někdy žák ani neumí svou myšlenku zformulovat, a tak se uchyluje k metaforám nebo gestikulaci a mnohdy je pak jeho řečový projev zcela nesrozumitelný.

Když žák získává poznání tímto druhým ze zmiňovaných způsobů, má pro něj třída velký význam. Každý žák vnímá problém v jiném kontextu, protože má jiné zkušenosti (jak životní, tak matematické) a i jinak utvořenou síť pojmů ve svém vědomí. Třída proto představuje burzu různých